

Přílohu monografie tvoří dvě studie věnované zásadním momentům sovětsko-židovských vztahů, a to projektu na vytvoření židovské autonomie v podobě Židovské SSSR na Krymu z poloviny 40. let a projektu plánované deportace Židů SSSR na Sibiř. Obě studie jsou doprovázeny plným zněním klíčových dokumentů. V obou studiích autor polemizuje s tradičním výkladem daných událostí, v případě deportace plně vyvrací realnost jejího plánování, které považuje za jeden z hluboce zakořeněných mýtů stalinského období.

Kostyrčenkova práce je založena na důkladném sběru a analýze dostupných archivních materiálů, zejména z Ruského státního archivu sociálně-politické historie (RGASPI), ale i dalších významných archivů, např. archivu FSB či Nejvyššího soudu RF. Sám autor však uvádí (s. 16), že velká část archiválií dosud zůstává utajena, a přístup k nim je tedy znemožněn. Vedle toho autor využívá řadu dalších pramenů, jako jsou deníky, memoárová literatura, korespondence či dobový tisk. Pracuje však také s rozsáhlým spektrem sekundární literatury domácí i zahraniční provenience. Obsáhlé shrnutí a zhodnocení dosavadního bádání o tématu, ať již na domácí půdě nebo v zahraničí (zejména v prostředí ruské emigrace v USA a v Izraeli) je obsaženo v úvodu monografie.

Uvedená monografie velmi detailně shrnuje problematiku vztahu sovětské moci k ruské inteligenci židovského původu s její dynamikou a klíčovými zvraty. V některých momentech (smrt Michoelse, interpretace plánu na nucené vysídlení Židů jako mýtu) pak přichází s novými interpretacemi narušujícími tradiční přístupy. O to více zarazí některé relikt „sovětského myšlení“, kdy autor bez potřebné reflexe užívá termíny a interpretace v historiografii dávno překonané, jako je např. termín „znovu připojená území“ pro území okupovaná Sovětským svazem na základě tajného dodatku paktu Molotov-Ribbentrop.

Kateřina Šimová

Claudia Kraft, ed. **Geschlechterbeziehungen in Ostmitteleuropa nach dem Zweiten Weltkrieg. Soziale Praxis und Konstruktionen von Geschlechterbildern.** München: R. Oldenbourg Verlag, 2008, 312 s. ISBN 978-3-486-57694-8

Sborník referátů z konference Collegium Carolinum, která se konala roku 2005 v Bad Wiessee, nabízí pestrý obraz postavení ženy ve společnosti v zemích střední a východní Evropy. Kniha poskytuje neobvyklý vhled do problematiky ženské otázky druhé poloviny 20. století a zároveň nabízí i netradiční přístup ke zkoumání společnosti jako celku v době státního socialismu. Do středu analýz a zkoumání je postavena otázka žen v různých sociálních souvislostech. Sborník obsahuje šestnáct příspěvků, anglická resumé a seznam zkratk. Ačkoli je tematické spektrum referátů různorodé, přeci jen se některé základní momenty dotýkají podobných oblastí. Jejich odlišnost pak spočívá například v různé metodice zpracování daného tématu, v jiném zeměpisném či dobovém zakotvení.

Sborník je rozdělen do tří tematických částí. Samostatný úvod knihy představuje referát Claudie Kraft „Pohlaví jako kategorie k výzkumu dějin státního socialismu ve střední a východní Evropě“. Následuje šest příspěvků z části, nazvané Poválečná doba a vznik nového pořádku. Druhou část, která se jmenuje Pracovní společnosti, tvoří tři referáty. Závěrečnou část sborníku: Rodina-soukromí-veřejnost tvoří šest studií. Již jen ze členění knihy jsou zřejmá hlavní témata, jež zpracovávají jednotlivé příspěvky.

Autory jsou převážně ženy, což možná potvrzuje často opakovanou tezi, podle níž ženské otázky vyzdvihují převážně příslušnice tohoto pohlaví. Že to neplatí do důsledku, potvrzuje ve sborníku přítomný příspěvek jednoho muže. Zároveň je v některých textech patrné citlivé porozumění ženské problematice, které by se mohlo připočíst právě tomu, že autorkami byly také ženy a tato tematika jim mohla být vnitřně bližší. Metodologie jednotlivých referátů se liší podle zkoumaného tématu a sahá od analýz dobového tisku po rozhovory s účastníky zkoumaných událostí či jevů. Tomu odpovídá i práce se zdroji, které sahají od vyprávění přímých svědků přes dobové písemné prameny až po současné studie.

Claudia Kraft, profesorka pro dějiny střední a východní Evropy na univerzitě v Erfurtu, zdůrazňuje v úvodu, že je zapotřebí zkoumat státní socialismus nejen jako politický, ale také jako kulturní systém. Sborník tak předkládá komplexní pohled na vztahy vládnoucích a podřízených skupin společnosti, vztahy mezi muži a ženami. Příspěvky se ovšem nesnaží obsáhle pojímat celý společenský systém jako komplexní celek, sahají spíše k detailním a specifitějším otázkám. Právě díky zkoumání menších tematických skupin či vedlejších společenských jevů, nabízí sborník jako celek poněkud odlišný pohled na společnost v době státního socialismu, než jak to umožňují studie zaměřené na centrální společenské otázky.

Po úvodu, který je spíše teoretický, následuje referát Květy Jechové „Reprezentace žen v české společnosti ve 20. století“. Jechová se ve své práci věnuje celému 20. století, nejen jeho druhé polovině. Vzhledem ke kauzálním souvislostem a uvedení do konkrétního tématu je to ovšem přednost. Anna-Sophie Pappai srovnává rozdíly mezi vnímáním a prezentací mužské a ženské práce na znovubudování Drážďan a Varšavy po druhé světové válce. Následuje studie Jana C. Behrendse „Sestra, kamarádka a předobraz, obrazy „sovětské ženy“ ve stalinistickém Polsku a v Německé demokratické republice“, která popisuje působení propagandistických snah o vytvoření ideálu sovětské ženy a jeho šíření v satelitních zemích východního bloku. Gertrud Pickhan nabízí pohled na ženskou emancipaci v Polsku prostřednictvím obrazu komunistické aktivistky Wandy Wasilewské. Oproti tomu příspěvek Natali Stegman o postulátu rovnosti a vnitřní diferenciaci poskytuje pohled na přístup žen do československé politiky do roku 1948. První část knihy uzavírá článek Maríny Zavacké o rodinné tematice na okresních konferencích komunistické strany Slovenska v 50. letech.

Nejméně obsáhlá, ale velice informačně naplněná je druhá část knihy, kterou uvádí text Ester Zsófie Tóth. Autorka se zabývá příběhy migrace a vyprávěním o životních cestách pracovnic v Maďarsku ve druhé polovině 20. století. Jakým způsobem působil přístup k placené práci na vytváření ženské identity v poválečném Československu, vykládá Dana Musilová z fakulty humanitních studií univerzity v Hradci Králové. Konkrétněji již zaměstnávání žen představuje Beáta Nagy, která porovnává obsazení vedoucích pozic ženami a muži v Maďarsku včetně statistických dokladů, na kterých je její práce vystavena.

Závěrečný oddíl knihy se týká rozlišení známého jako „soukromá žena a veřejný muž“. Autorky zkoumají, jak se toto tradiční či zažitě dělení v socialistických zemích Evropy měnilo či jaké vlivy na něj působily a s jakým dopadem. Hned dva referáty z této části sborníku se věnují plánovanému těhotenství a právu žen na potrat. Zatímco Małgorzata Fidelis ve svém příspěvku zpracovává, jaká práva, deklarovaná i reálná, měly ženy v tomto ohledu v Polsku v 50. letech, v případě textu Andrey Šalingové se jedná o srovnání možností plánovaného rodičovství ve Spolkové republice Německo a na Slovensku v 70. letech. Do srovnání se tak poprvé v tomto sborníku dostává situace v zemi východního a západního bloku.

Velice zajímavou sondu do života disidentů poskytuje Petra Schindler-Wisten, která čtenáři nabízí zmapování toho, jaký vliv měla činnost v disentu na rodinný život v době normalizace. Neobvyklou analýzu přináší Małgorzata Mazurek, která popisuje rozdíly mezi soukromou a veřejnou sférou na příkladu stání ve frontách v Polsku. Text je velice čtivý a obsahuje celou řadu velmi zajímavých detailů. Následuje práce dvojice Dobrochna Kalwa a Ewelina Szpak o všedním životě zaměstnanců státních hospodářských podniků v Polsku. Jediněčný přínos této práce spočívá v autentických zážitcích a vyjádřeních lidí, kteří v těchto statcích pracovali a žili v komunitě těchto lidí.

V závěrečném příspěvku Andrea Petó, který pojednává o migrantech-ženách, které utekly před rokem 1989 z Bulharska a Maďarska na Západ.

Přestože kniha nabízí vědecké studie a zpracované analýzy, je možné ji číst i jako zajímavý pohled na nedávné dějiny, který je psán veskrze velmi čtivou a záživnou formou včetně řady poutavých detailů. Knihu považují za přínos pro poznání nedávných dějin. Právě její zaměření a netradiční přístup ke zkoumání společností socialistických států ji řadí mezi publikace, které by měl člověk znát, pokud si chce utvořit celistvější pohled na mocenské a společenské vztahy té doby. Zároveň jde o velmi cenný přínos pro kvalifikovaný pohled na současné dění a jako zdůvodnění vývoje v otázkách, které se týkají ženské rovnoprávnosti.

Pavla Francová

Todd Landman, *Issues and Methods in Comparative Politics. An Introduction.*
London and New York: Routledge, 2008, 355 s. ISBN 978-0-415-41236-0

Nakladatelství Routledge připravilo v roce 2008 již třetí vydání knihy Todda Landmana, jejíž název by se dal do češtiny přeložit jako *Otázky a metody politické komparatistiky. Úvod*. Jak je již ze samotného názvu patrné, jedná se povahou o metodologickou příručku, popřípadě politologickou učebnici, která se zabývá různými způsoby komparací různých politických elementů a fenoménů či systémů jako celků.

Autorem knihy je rodák z Pensylvánie, vystudovaný politolog, který se danou problematikou zabývá již od počátku devadesátých let. V současné době působí jako pedagog na University of Essex, kde přímo vede oddělení Department of Government, a působí i edičních radách odborných časopisů *Human Rights and Human Welfare*, a *The Journal of Latin American*